

Razumkov
centre

УКРАЇНА: ВІД ВІЙНИ ДО МИРУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Аналітичні оцінки
Грудень 2024

I.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ОБОРОНА: ГОЛОВНІ ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

У грудні 2024 р. зберігалися основні тенденції перебігу конфлікту, що сформувалися протягом попередніх місяців. Політичні чинники впливу, що стимулювали високу інтенсивність бойових дій, очевидно превалювали над сезонними факторами та військовою доцільністю. В окремі дні грудня фіксувалося до **250 бойових зіткнень**, більшість з яких відбувалися на Покровському, Куп'янському, Курахівському напрямках і в зоні курської операції. Підбиваючи підсумки останнього місяця та 2024 р. загалом, слід зазначити, що динамічні зміни лінії бойового зіткнення та розширення театру бойових дій не призвели до виходу з поточної фази «війни на виснаження» та загалом із ситуації стратегічного «глухого кута».

БОЙОВІ ДІЇ

Протягом грудня 2024 р., російські війська здійснювали активні наступальні дії практично вздовж всієї лінії бойового зіткнення, використовуючи, переважно, випробувану тактику піхотних штурмів з періодичними спробами застосування обмеженої кількості бронетехніки. Темпи російської «повзучої окупації» дещо знизилися, у порівнянні з попередніми місяцями. Протягом грудня російські війська захопили близько 510 кв. км території, що на 100 кв. км менше, ніж у листопаді. Водночас противник не спромігся розвинути тактичні успіхи до масштабу оперативного прориву. російське військово командування також не змогло досягти визначених путіним цілей із виходу на адміністративні кордони Донецької обл. та витіснення українських сил із території Курської обл. Варто зазначити, що грудень став шостим місяцем поспіль щомісячного зростання російських втрат. Середньодобовий показник втрат живої сили противника у грудні сягнув 1 570 осіб, а 19 грудня був зафіксований своєрідний рекорд із початку повномасштабного вторгнення — **2 200** загиблих і поранених окупантів протягом доби. Навіть із

врахуванням застережень стосовно оцінювального характеру даних, втрати особового складу російської армії ймовірно перевищують темпи їх щомісячного поповнення (близько **30 тис. контрактників**). Найбільш імовірною причиною такого неощадливого витрачання людського ресурсу може бути намагання досягти щонайбільших територіальних здобутків і, як наслідок, максимального посилення позицій на момент початку ймовірних мирних переговорів.

Попри невтішні підсумки останнього місяця 2024 р. для України, зазначені вище доволі суперечливі «успіхи» противника є насамперед заслугою Сил Оборони України (СОУ), які в надзвичайно складних умовах зберігають спроможність чинити організований спротив ворогу, що володіє кратною перевагою в живій силі та засобах ураження.

Серед іншого, слід виокремити щонайменше два напрямки — Харківський та курський, на яких СОУ досягли не лише військового результату, але й завдали потужного іміджевого удару по вищому військово-політичному керівництву росії. Російський наступ на Харківщині у травні 2024 р., ініційований путіним особисто, який поставив своїм генералам завдання створення т. зв. «санітарної зони» вздовж кордону на глибину, що убезпечила б від обстрілів територію сусідньої белгородської обл. рф. Але, станом на кінець грудня, СОУ не дозволили російським військам розширити захоплені ще у травні плацдарм шириною до 10 км, тобто кремлю повною мірою не вдалося реалізувати анонсовані путіним цілі операції.

Станом на кінець грудня СОУ також зберігали контроль майже над 460 кв. км міжнародно-визнаної території рф, попри **неодноразові накази путіна** стосовно термінового вирішення «курської проблеми». Тим самим курська операція продемонструвала не лише обмеженість резервів російської

армії (залучення військового контингенту КНДР) та неспроможність кремлівського режиму гарантувати захист власних громадян і територій, але й реальну вагу путінських «червоних ліній».

У цьому ж контексті варто відзначити ліквідацію українськими спецслужбами начальника військ радіаційного, хімічного та біологічного захисту зс рф (17 грудня у москві). Це далеко не перша подібна операція, але генерал кірілов є найбільш високопоставленим російським військовим, знищеним за період російсько-української війни. Напередодні, 16 грудня, СБУ заочно оголосила йому підозру, звинувачуючи у **масовому застосуванні хімічної зброї** на сході та півдні України. Попри значний внутрішній та міжнародний резонанс, **реакція кремля** обмежилася заявами офіційних спікерів зі **звинуваченнями** України у тероризмі та **закликами** до знищення вищого керівництва в Києві.

Протягом грудня Україна також витримала черговий потужний удар на ще одному, пріоритетному для росії напрямку – руйнування критичної інфраструктури. Після тривалої перерви, ворог здійснив три масованих ракетно-дронових удари по об'єктах цивільної інфраструктури (13, 25 та 31 грудня) на додаток до регулярних атак із застосуванням десятків дронів і обмеженої кількості ракет. Всього за місяць російські війська для ударів вглиб української території застосували близько 1 800 дронів (в т. ч. «приманок»), **290 ракет різного типу**, що майже вдвічі перевищує середньомісячний показник 2024 р. Найбільш проблемними для протидії залишаються балістичні ракети, які є найскладнішою для перехоплення ціллю, навіть для сучасних систем ППО, а також через обмежену кількість таких систем в Україні. За **повідомленням** Командування Повітряних Сил ЗСУ, об'єктивно підтверджено збиття українським F-16 в одному вильоті 6 крилатих ракет під час масованої російської атаки 13 грудня, що є черговим свідченням як високої якості озброєнь західного виробництва, так і спроможності його ефективного використання українськими льотчиками.

МИРНИЙ ПРОЦЕС

Дискусії стосовно **політико-дипломатичного врегулювання** російсько-українського збройного конфлікту, що активізувалися після Президентських виборів у США, станом на

кінець грудня не принесли жодної конкретики стосовно формату, умов чи часових рамок майбутніх мирних переговорів. Заяви новообраного Президента США Д. Трампа щодо намірів зупинити війну протягом 24 годин очікувано виявилися не більше, ніж передвибірчими обіцянками, а у своїх наступних заявах новообраний Президент США лише підтвердив готовність якомога швидше завершити війну, не запропонувавши ні конкретного плану, ні реалістичної концепції, в т. ч., за підсумками закритої тристоронньої зустрічі Д. Трампа, Е. Макрона та В. Зеленського 10 грудня у Парижі, під час якої **«не обговорювалися жодні деталі багачення миру»**.

На тлі невизначеності планів Д. Трампа, ключовим залишається питання залучення російської сторони до мирного процесу. Останні заяви путіна свідчать про відсутність будь-яких ознак готовності до компромісу та незмінність його ультимативних вимог де-факто капітуляції України: визнання чотирьох областей російськими (включно з територіями, що не контролюються російськими військами) та Криму, відмова від членства в НАТО та радикальне скорочення чисельності української армії.

Водночас в грудні відбулися помітні зміни в риториці Президента України В. Зеленського, спричинені, ймовірно, двома основними чинниками, а саме – зміною адміністрації США та тривалим загостренням ситуації на лінії фронту. Якщо донедавна Президент В. Зеленський наполягав на необхідності повного виводу російських військ до початку переговорів, то 2 грудня він публічно **заявив**, що українській армії не вистачає сил для звільнення окупованих росією територій, наголосивши на необхідності довгострокових гарантій безпеки та поверненні окупованих територій дипломатичним шляхом.

ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ

До кінця грудня так і не був оприлюднений анонсований у листопаді **План стійкості України**. Водночас вже були реалізовані окремі пункти зазначеного Плану. Так, 3 грудня Кабінет Міністрів України ухвалив рішення щодо перейменування Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій на **Міністерство національної**

єдності, а наприкінці грудня Президент В. Зеленський визначився з кандидатурою на посаду **військового омбудсмена**, призначивши О. Решетилу Уповноваженою Президента України з питань захисту прав військовослужбовців та членів сімей воїнів.

Водночас залишається не вирішеним одне з найбільш критичних питань, що стосується захисту прав військовослужбовців, проблем мобілізації, обороноздатності та, за великим рахунком, національної стійкості. Законопроект про умови демобілізації військовослужбовців під час воєнного стану, мав бути підготовлений до 18 грудня 2024 р., але Міністерство оборони звернулося до Комітету ВР з питань нацбезпеки, оборони та розвідки з проханням відтермінувати строки його підготовки до 18 березня 2025 р. За **повідомленнями ЗМІ**, Генштаб ЗСУ не підтримав відповідний проект, аргументуючи це відсутністю «достатньої кількості військово-навченого ресурсу. За розрахунками Генштабу, орієнтовна чисельність військовослужбовців, які отримають право на звільнення, складатиме 108 тис. осіб (в т. ч. 14 тис. офіцерів), що «у разі їх одночасного звільнення призведе до суттєвого зниження укомплектованості особовим складом бойових підрозділів». Альтернативні варіанти законопроекту, підготовлені в МО, передбачають надання військовим, які безперервно служили впродовж 36 місяців та брали участь у бойових діях не менше 18 місяців:

- ✓ направлення на реабілітацію до двох місяців, а після її проведення – надання додаткової одноразової відпустки строком 30 днів зі збереженням щомісячного грошового забезпечення;
- ✓ надання додаткової одноразової відпустки строком 90 днів зі збереженням щомісячного грошового забезпечення;
- ✓ обов'язкову ротацію військових після 90 днів безпосередньої участі у бойових діях.

МІЖНАРОДНІ ПОДІЇ (ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ)

25 грудня був зафіксований **обрив підводного кабелю Estlink 2**, що сполучає

енергосистеми Фінляндії та Естонії. Завдяки оперативному реагуванню Фінляндії, був затриманий танкер Eagle S, який незадовго до аварії здійснив незвичне маневрування та, як виявилось, «втратив» свій якор у місці пошкодження кабелю. Це вже другий за останні два місяці та третій протягом року інцидент з обривом підводних кабелів, здійснений цивільними суднами, що прямували до або з російських портів. Пошкодження ліній підводних комунікацій є одним із напрямів диверсійної діяльності росії (на додаток до підпалів, кібератак, ІПСО) та **елементом безперервної «гібридної агресії»** (нижче порогу оголошення війни). Метою таких дій є насамперед залякування європейців і примушення їх до скорочення військової допомоги Україні, в т. ч. через необхідність збільшення витрат на власну безпеку. Однією з **причин зростання інтенсивності** диверсійної діяльності росії ймовірно є намагання західних урядів уникнути прямих звинувачень на адресу кремля та, відповідно, применшити реальний рівень російської загрози після попередніх диверсій, коли офіційною версією причин пошкодження підводних комунікаційних кабелів був названий **«невідомий зовнішній фактор»**.

5 грудня виповнилося 30 років підписання лідерами США, Великобританії, рф та України Будапештського меморандуму, згідно з яким, Україні були надані гарантії (запевнення) безпеки в обмін на відмову від третього за величиною у світі ядерного арсеналу та приєднання до **Договору** про нерозповсюдження ядерної зброї. Підписанти Меморандуму, в т. ч. рф, підтверджували зобов'язання «поважати незалежність і суверенітет та чинні кордони України»; «утримуватися від загрози сили чи її використання проти України»; «домагатися негайних дій з боку Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй з метою надання допомоги у разі, якщо Україна стане жертвою акту агресії або об'єктом погрози агресією з використанням ядерної зброї», а також «проводити консультації у випадку виникнення ситуації, внаслідок якої постає питання стосовно цих зобов'язань». Характеристика Будапештського меморандуму як **«пам'ятника недалекоглядності у прийнятті стратегічних рішень у сфері безпеки»** рівною мірою стосується як дій тодішнього керівництва України, так і невиконання взятих зобов'язань сучасними лідерами держав-підписантів на ранніх

етапах зародження російсько-українського конфлікту та після його переходу у повномасштабну війну.

8 грудня сирійська опозиція після двотижневого наступу захопила м. Дамаск і проголосила падіння режиму Б. Асада. Після домовленостей про припинення вогню у 2020 р., урядові війська контролювали близько 70% території країни завдяки підтримці росії, Ірану та ліванської Хезболли. Головною причиною падіння режиму стало ослаблення підтримки ключовими союзниками Асада, втягнутими у війну проти України (росія) та Ізраїлю (Іран та Хезболла).

РОСІЯ

Падіння режиму Асада вже завдало чутливого удару по великодержавних амбіціях росії як важливого геополітичного гравця, що здатний демонструвати силу в регіоні. Якщо кремль не зможе домовитися з новою владою Сирії, то росія може втратити військово-морську (Тартус) та авіаційну бази (Хемімі), та, відповідно, ослабить важелі впливу в цьому регіоні та можливості проєктувати силу на африканський континент. Російський військовий контингент, який вивільниться після виходу із Сирії, є нечисленним та суттєво не вплине на посилення російських бойових спроможностей.

За повідомленнями іноземних ЗМІ, Північна Корея нарощує об'єми та номенклатуру товарів військового призначення та розширює масштаби їх виробництва. Протягом 2024 р. втричі збільшилася кількість вагонів, що перетнули російсько-корейський кордон.

Загальні об'єми постачання артилерійських снарядів з КНДР до рф оцінюються у понад 5 млн. Окрім того, відомо про передачу понад 100 балістичних ракет класу Hwasong-11 (аналог ракети Точка), 170-мм самохідних гаубиць і 240-мм реактивних систем залпового вогню великої дальності.

Отже, аналіз найбільш важливих подій, політичних заяв та рішень дозволяє зробити наступні висновки:

- ✓ залишаються незмінними основні тенденції перебігу конфлікту, що сформувалися протягом попередніх місяців, а також характер поточної фази як «війни на виснаження» та ситуації стратегічного «глухого кута»;
- ✓ кремлівський режим намагається посилити переговорні позиції завдяки максимальним територіальним здобуткам;
- ✓ ключовою передумовою успішної реалізації ініціатив нової адміністрації США з мирного врегулювання буде здатність залучити російську сторону до мирного процесу шляхом примушення до компромісу та відмови від ультимативних вимог;
- ✓ заяви офіційного Києва стосовно готовності до початку мирних переговорів свідчать про вимушену відмову від максималістських цілей звільнення всіх територій воєнним шляхом, але навряд чи досягли межі компромісу (зовнішні гарантії безпеки), який може бути підтриманим партнерами України.

Картина зовнішніх подій грудня в цілому відображала як динаміку зовнішніх тенденцій та процесів, пов'язаних з Україною, так і здобутки та проблеми національної дипломатії. Підсумовуючи рік, до активу зовнішньої політики Києва можна віднести консолідацію підтримки та допомоги з боку країн-союзників, офіційне відкриття переговорного процесу про вступ до ЄС, укладення з низкою держав довгострокових угод про співробітництво у сфері безпеки, просування ряду стратегічно важливих проєктів і резонансних ініціатив, зокрема: Формула миру, План реформ для України (Ukraine Facility), План перемоги, Форум оборонних індустрій тощо.

З іншого боку, в умовах ускладнення геополітичної ситуації, тривалої російської агресії, перед Україною стоїть чимало небезпечних викликів і складних проблем, пов'язаних зокрема із загостренням протистояння демократичного світу й альянсу авторитарних країн, трансформацією зовнішньої політики США, суперечливими процесами на теренах ЄС, активізацією у світовому дискурсі складної дискусії щодо шляхів завершення війни в Україні тощо.

МІЖНАРОДНІ ПРОЦЕСИ ТА ПОДІЇ

У грудні помітно зросла зовнішньополітична активність новообраного Президента США та його команди. Зокрема, Д. Трамп виступив із рядом резонансних, неоднозначних [заяв](#) і [коментарів](#) стосовно Панамського каналу, Гренландії, Канади тощо. Паралельно американський лідер висунув вимоги до ЄС щодо розширення закупок американських енергоносіїв, а також до країн НАТО стосовно збільшення витрат на оборону до 5%. Це дає підстави прогнозувати певну проблемність діалогу нового керівництва США з ЄС і НАТО. Водночас попри попередні заяви Д. Трампа щодо швидкого припинення війни в Україні, помітних просувань на українському напрямку не спостерігалось, натомість тривала робота над американським планом припинення війни в Україні. Запланований на січень 2025 р. візит спецпредставника США з питань щодо України та росії К. Келлога, варто розглянути скоріше як початок складного переговорного процесу з невизначеним результатом.

Потрібно додати, що позиція Д. Трампа щодо швидкого зупинення війни в Україні активізувала в європейському політичному просторі дискусії довкола миротворчих планів, зокрема, участі воєнного контингенту країн ЄС у процесі мирного врегулювання.

Характерною рисою грудня є поступовий перехід від ініціювання у політичному дискурсі миротворчих ідей та ініціатив, до практичного обговорення шляхів і засобів припинення війни в Україні.

У ряді країн Європи тривали складні кризові процеси, прямо чи опосередковано пов'язані з війною в Україні, гібридною агресією росії на континенті. **Румунія.** Результати парламентських виборів у Румунії засвідчили зростання впливу правого альянсу AUR на чолі з Д. Сіміон. Водночас Конституційний суд Румунії, з огляду на організовані маніпуляції з-за кордону, скасував результати першого туру президентських виборів, на яких переміг проросійський кандидат К. Джорджеску. **Франція.** Внаслідок накопичення соціально-економічних проблем, гострих розбіжностей між провідними політичними силами (зокрема, довкола бюджету-2025) у країні тривала урядова криза, яку вдалося подолати лише наприкінці грудня. Було сформовано уряд нового Прем'єр-міністра Ф. Байру. **Німеччина.** 16 грудня Бундестаг висловив [недовіру](#) уряду О. Шольца, відкривши шлях до дострокових парламентських виборів у лютому 2025 р. Попередні соціопитування прогнозують перемогу ХДС на чолі з Ф. Мерцом. Водночас на другому місці — ультраправа «Альтернатива для Німеччини». Так чи інакше, виборча кампанія змушує офіційний Берлін значною мірою зосереджуватися на внутрішніх проблемах. **Грузія.** У країні продовжуються масштабні антиурядові протести внаслідок відмови керуючого режиму від переговорів про вступ Грузії до ЄС й обрання колегією виборників маріонеткового Президента від «грузинської мрії» М. Кавелашвілі, легітимність якого опозиційні сили не визнають. Спостерігачі БДІПЛ/ОБСЄ опублікували критичний звіт щодо виборів у Грузії. Водночас США, Канада та ряд країн ЄС запровадили санкції проти влади Грузії й оточення тіньового олігарха Б. Іванішвілі. Силовий розгін протестних

акцій та поліцейські репресії проти опозиції, поглиблюють внутрішньополітичну кризу в країні, посилюють загрозу запровадження «білоруського сценарію» для Грузії.

Відбулися суттєві зміни ситуації у Близькосхідному регіоні. 8 грудня сирійські повстанці звільнили Дамаск, що ознаменувало падіння режиму Б. Асада. Такий розвиток подій вплинув на баланс сил, зокрема, суттєво послабились позиції росії й Ірану. Водночас після укладення у листопаді 2024 р. угоди про припинення бойових дій на ізраїльсько-ліванському фронті, Ізраїль реалізував ряд воєнних завдань і зміцнив позиції в регіоні. Однак, внаслідок багатьох причин політичного та релігійного характеру, загрозу ескалації збройного протистояння не знято з порядку денного. Варто додати, що своєчасним кроком став [візит](#) наприкінці грудня української делегації на чолі з А. Сибігою до Дамаску та проведення переговорів з новим керівництвом Сирії, з метою відновлення дипломатичних відносин.

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ

У грудні зовнішня політика офіційного Києва у загальному вигляді була сфокусована на забезпеченні зовнішньої підтримки у протистоянні російській агресії, просуванні українських інтересів й ініціатив, у т. ч. щодо припинення війни та досягнення справедливого миру. 22 грудня під час зустрічі з українськими дипломатами В. Зеленський окреслив деякі [пріоритетні завдання](#) національної дипломатії. Зокрема, йдеться про: а) зміцнення відносин із ключовими партнерами (США, країни ЄС, Японія та ін.); б) просування інтересів України у відносинах із Китаєм, Індією, країнами Африки та Латинської Америки; в) Інтеграція до ЄС і НАТО; г) притягнення країни-агресора до відповідальності, зміцнення санкційної політики; д) забезпечення зростання зовнішніх інвестицій в українській ОПК; е) нарощування ефективності публічної дипломатії на різних зовнішніх напрямках тощо.

Також у грудні пройшла анонсована раніше масштабна ротація дипломатичного корпусу. Було змінено понад 30 керівників дипломатичних місій України, зокрема в деяких державах ЄС, а також в Японії, Індонезії,

Китаї, Туреччині, в країнах Африки, та голів представництв при міжнародних організаціях – зокрема ООН, НАТО. Але, очевидно, що ця акція, на жаль, не вирішить повністю проблему кадрового дефіциту в МЗС.

Своєю чергою, відбулось репрофілювання Міністерства з питань реінтеграції та тимчасово окупованих територій, у Міністерство національної єдності України із розширеними функціями, з акцентом на розвиток зв'язків з українцями за кордоном, зокрема, новою українською діаспорою в різних регіонах світу. Очолив це відомство експерт розвитку громад та територій О. Чернишов.

Політичний діалог з іноземними партнерами

Протягом місяця тривав інтенсивний політико-дипломатичний діалог з іноземними партнерами на різних рівнях. Варто згадати, що 1 грудня, у перший день вступу на посади, [Київ відвідали нові керівники ЄС](#): Президент Європейської ради А. Кошта, Висока представниця ЄС із закордонних справ та безпекової політики К. Каллас та Комісарка ЄС із питань розширення М. Кос. Серед важливих міжнародних контактів слід також відзначити серію консультацій та перемовин на вищому рівні. Зокрема, йдеться про [тристоронню зустріч](#) лідерів України, Франції та США у Парижі 7 грудня; перемовини з Канцлером Німеччини, Президентом Фінляндії, Чехії, Аргентини, Анголи; Федеральним Канцлером Австрії, Прем'єр-міністрами Італії, Іспанії, Естонії, Латвії. Продуктивними були перемовини з новообраним Прем'єр-міністром Японії тощо. З огляду на вищезгадану внутрішню ситуацію в Німеччині, перспективно важливою була зустріч керівництва України з Головою партії «Християнсько-демократичний союз», керівником фракції ХДС/ХСС у Бундестазі Ф. Мерцом.

Своєю чергою, у плані контактів була участь України у [засіданні Європейської Ради](#) в Брюсселі 19 грудня. На полях цього заходу пройшли перемовини з лідерами Польщі, Данії, Нідерландів, Великої Британії, Франції, Генеральним секретарем НАТО, керівництвом Єврокомісії тощо. Символічним є й те, що наступного дня, 20 грудня, Київ відвідав у повному складі новопризначений уряд Литви на чолі з Прем'єр-міністром Г. Палуцкасом.

До переліку політико-дипломатичних контактів грудня варто також додати візит української урядової делегації до США для переговорів з командою Д. Трампа, перемовини з Генсеком Ради Європи А. Берсе, ряд візитів до Києва делегацій європарламентарів від різних груп, перемовини з керівниками Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) тощо.

Паралельно тривали традиційні дипломатичні процедури — Президент України прийняв вірчі грамоти від новопризначених послів іноземних країн в Україні: Китаю — Ма Шенкуня, Саудівської Аравії — Аль-Барака та Сербії — А. Сапунджі.

Просування українських інтересів й ініціатив на світовій арені

У грудні Україна продовжувала просувати на зовнішньополітичній арені власні ініціативи та проєкти, намагаючись, з одного боку, впливати на формування порядку денного світової спільноти, з іншого — зміцнювати політичні, оборонні, економічні позиції країни з огляду на можливі перспективи переговорного процесу з припинення війни та примушення країни-агресора до миру. **Перше.** Зусилля офіційного Києва були сфокусовані на акумуляції зовнішньої військово-фінансової допомоги, зміцненні політичної солідарності країн-партнерів. На двосторонньому рівні та на міжнародних майданчиках Україна доклала зусиль для прискорення та розширення постачання зброї та військового обладнання, зокрема, зміцнення системи ППО, а також поглиблення економічного співробітництва та зовнішньої фінансової допомоги. За інформацією Голови уряду України, у грудні 2024 р., країна залучила рекордну суму зовнішньої допомоги — \$9,2 млрд. Найбільші донори — ЄС, США, Японія, Канада, Велика Британія, МВФ, Світовий банк тощо. Зокрема, США у грудні виділили черговий пакет допомоги сумою \$725 млн, а згодом заявили про надання оборонної допомоги у \$2,5 млрд і бюджетної підтримки сумою \$3,4 млрд.

Водночас значні транші військово-фінансової допомоги надійшли з боку Німеччини, Фінляндії, Канади, Британії, Японії тощо. Глава МЗС України та Держсекретар США уклали меморандум щодо взаєморозуміння

у сфері підтримки українського енергетичного сектора, який передбачає інвестиції розміром \$825 млн.

Друге. За останні місяці 2024 р. була сформована спільна міжнародна концепція досягнення справедливого, стабільного миру для України. За інформацією МЗС, українська сторона провела серію тематичних конференцій для узгодження позиції за всіма пунктами Формули миру та працює над забезпеченням умов для проведення результативного другого Саміту миру. Паралельно, Київ ініціював створення робочої групи країн — ключових європейських партнерів, які, на думку представників Офісу Президента, разом із США «здатні забезпечити максимальне посилення нашої держави» та просувати спільну позицію щодо завершення війни.

У цьому контексті привертає увагу заява від 12 грудня 2024 р. Міністрів закордонних справ Великої Британії, Італії, Іспанії, Німеччини, Польщі, Франції разом із головним дипломатом ЄС К. Каллас щодо збільшення допомоги Україні та досягнення справедливого тривалого миру. Слід також додати, що активізовано переговорний процес із Великою Британією щодо укладення нової стратегічної угоди про перехід до сильнішого та глибшого партнерства.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗДОБУТКИ НА ШЛЯХУ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

Протягом місяця тривала підготовча робота для відкриття у 2025 р. практичного переговорного процесу щодо вступу України до ЄС. 10 грудня у Брюсселі розпочалися чергові скрінінгові сесії за розділом 7 «Право інтелектуальної власності» (Кластер «Внутрішній ринок»). Паралельно відбувся ряд установчих зустрічей українських робочих груп щодо підготовки позицій країни за різними розділами та сферами переговорного процесу, зокрема, щодо економічних критеріїв, монетарної політики, транспорту, продовольчої безпеки, цифрової трансформації та ін.

Своєю чергою, у грудні українська сторона зробила ряд практичних кроків на шляху євроінтеграції: а) у рамках реалізації судової реформи Президент призначив

137 суддів різної юрисдикції (у липні 2024 р. було призначено 248 суддів); б) 11 грудня у Брюсселі було підписано Угоду між Україною та ЄС щодо повноправної участі нашої країни у програмі ЄС «Креативна Європа» до 2027 р.; в) КМУ затвердив Стратегію розвитку прикордонної інфраструктури з країнами ЄС та Молдови до 2030 р.

Говорячи про партнерство Києва та Брюсселю, слід також згадати про те, що у грудні Єврокомісія перерахувала Україні транс €4,1 млрд у рамках програми Ukraine Facility. Рада ЄС ухвалила **15-й пакет** економічних та індивідуальних обмежувальних заходів проти країни-агресора. Причому ЄС вперше запровадив повномасштабні санкції проти ряду китайських компаній, які поставляють до РФ продукцію подвійного призначення.

Водночас слід також згадати про деякі конфлікти та проблеми, що виникли у відносинах з окремими країнами ЄС. Зокрема, у грудні словацький Прем'єр Р. Фіцо виступив із рядом відверто недружніх заяв і погроз внаслідок рішення Києва припинити з 1 січня 2025 р. транзит російського газу. Своєю чергою, парламент Болгарії **відмовився** схвалити підписання двосторонньої безпекової угоди з Україною (такі угоди з Україною не підписали 6 держав ЄС — Болгарія, Угорщина, Австрія, Словаччина, Мальта та Кіпр).

Підсумовуючи процеси та події грудня й 2024 р. загалом, слід зазначити, що українська дипломатія намагалася зміцнити позиції країни на світовій арені, акумулювати та посилити зовнішньополітичну та воєнно-фінансову підтримку країн-союзників для опору російській інтервенції, прискорити процеси європейської та євроатлантичної інтеграції, просувати вагомі для країни ініціативи, розширювати політико-дипломатичну присутність у різних регіонах світу тощо. Загалом, є підстави говорити як про очевидні здобутки, так і про складні проблеми політики країни на світовій арені, обумовлені зовнішніми та внутрішніми факторами.

Серед пріоритетних зовнішньополітичних завдань 2025 р. слід виокремити: зміцнення коаліції країн, які підтримують Україну, налагодження продуктивного діалогу з новим Президентом США та збереження підтримки Вашингтона, запровадження практичних переговорів про вступ до ЄС, поглиблення партнерства з НАТО. Також, на порядку денному, розвиток публічної та економічної дипломатії, зорієнтованої на залучення зовнішніх ресурсів для відновлення України. Ефективність реалізації цих завдань значною мірою буде залежати від зміцнення внутрішньої єдності України, успішності національних реформ тощо.

РІШЕННЯ

Грудень 2024 р. характеризувався активізацією законодавчої та нормативної діяльності, причому документи можуть мати значний вплив на економічне середовище країни. Так, заслуговують на увагу, [ініційовані групою](#) народних депутатів і зареєстровані Законопроекти № [12359](#), № [12360](#), стосовно оцінки ефективності та результативності діяльності податкових та митних органів.

Такі оцінки (очікується) дозволять підвищити прозорість та підзвітність, оптимізацію процесів ухвалення управлінських рішень, усунення недоліків у діяльності. Самі ж оцінки проводитимуться на основі т. зв. «ключового показника діяльності податкових органів» (KPI), які будуть визначитися Мінфіном.

Спрямованість документів є позитивною, однак закладаються ризики, пов'язані з тим, що замість законодавчого закріплення методики та головних індикаторів, ключовий показник визначатиметься Мінфіном, що може призвести до ручного управління або «адаптації» до потреб податкових органів, для потреб наповнення бюджетів (що тлумачитиметься як висока ефективність, однак суперечитиме потребам соціально-економічного розвитку).

Також Верховна Рада прийняла за основу Законопроект № 12245, який стосується змін до Бюджетного кодексу стосовно [порядку розподілу інвестиційних проєктів](#). Важливість законопроекту пов'язана з тим, що відповідні зміни є інституційним маяком МВФ.

Згідно із законопроектом, створюється загальний Фонд публічних інвестицій, який буде розподілятися Стратегічною інвестиційною радою в уряді. Тобто: дорожній фонд, фонд поводження з радіоактивними відходами, фонд розвитку водного господарства, фонд декарбонізації та енергоефективної трансформації, фонд внутрішніх водних шляхів та ін. — все акумулюється у «фонді фондів». Таке об'єднання ресурсів (на

довготривалій основі, оскільки вноситься у Бюджетний кодекс) було б доречне, однак підвищує ризики збільшення витрат одного фонду коштом іншого, оскільки сам розподіл виконуватиметься урядовою Стратегічною радою. Тому, важливим буде моніторинг фінансування витрат та їх результативності.

У грудні Рада директорів МВФ [завершила](#) шостий перегляд програми розширеного фінансування (EFF) та схвалила виділення Україні чергового траншу обсягом \$1,1 млрд для фінансування дефіциту бюджету. Водночас керівники МВФ, серед іншого, звернули увагу на те, що за останні місяці інфляція в Україні [прискорилась більше](#), ніж очікувалось, що вимагає посилення жорсткості монетарної політики.

Таке рішення МВФ звичайно є доречним. Тим більше, що упереджуючи Правління НБУ ухвалило рішення про підвищення облікової ставки з 13% до 13,5%. У відповідному [прес-релізі](#) було повідомлено, що це рішення спрямоване на збереження стійкості валютного ринку, утримання інфляційних очікувань під контролем та поступове сповільнення інфляції до 5%.

Однак, складається враження, що МВФ майже не враховує специфіку країни, в якій триває війна. Зокрема, знову акцентуючи на інфляції, а не на потребах прискореного відновлення реального сектору (де раціональніше виглядає зниження облікової ставки). Саме посилення уваги до аграрного сектору та його стимулювання сприятиме тому, що агросектор послідовно утримуватиме позитивну динаміку, чим забезпечуватиме продовольчу безпеку країни, а також приноситьиме [близько 60% експортного виторгу](#) країни.

ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

За [повідомленням Мінекономіки](#) за 11 місяців 2024 р. українська економіка зросла на 4% [$\pm 0,5\%$]. У листопаді темпи зростання ВВП трохи уповільнилися та

становили 0,9%, порівняно із листопадом 2023 р.

Позитивною особливістю останніх місяців є збільшення закупівель української продукції ОПК, що стимулює зростання машинобудування, тобто сприяє формуванню промислового базису воєнної та повоєнної країни, що водночас слугує важливим стимулом для економіки загалом, яка продовжує демонструвати стійкість, не зважаючи на затягування війни. Так, за повідомленням [Державної служби статистики](#), за III кв. 2024 р. реальний ВВП України збільшився на 2%, порівняно з аналогічним періодом минулого року. А порівняно з попереднім (II кв.) — зростання ВВП зафіксовано на рівні 0,2% (з урахуванням сезонного фактора).

Зазначимо, що зростання ВВП також є чинником наповнення бюджетів. За [повідомленням Мінфіну](#), у листопаді 2024 р. до загального фонду державного бюджету надійшло близько \$6,4 млрд пільгового зовнішнього фінансування, причому найбільший внесок — \$4,8 млрд — це кредит від Світового банку в рамках проекту «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні» (PEACE in Ukraine), який став можливим завдяки гранту від Сполучених Штатів у \$1,6 млрд та коштів від інших партнерів з розвитку.

З урахуванням цих коштів, загалом від початку повномасштабної війни (станом на початок грудня 2024 р.) [пряма бюджетна допомога](#) сягнула \$105,9 млрд.

Позитивним є те, що фінансова підтримка країн-партнерів не припиняється. Зокрема, Україна [одержала](#) \$1 млрд від Японії та Великої Британії. Транш надійшов під гарантії від урядів цих держав у межах програми DPL Світового банку. Зазначимо, що зазвичай, кошти, які надходять від Світового банку, спрямовуються на зміцнення української економіки та фінансування пріоритетних видатків у соціальній та гуманітарній сферах. Відтак, є підстави стверджувати, що соціальні видатки у 2024 р. значною мірою зможуть бути виконані.

Водночас завдяки зовнішній допомозі вдається також поповнювати міжнародні

резерви — за [повідомленням НБУ](#), у листопаді міжнародні резерви України зросли на 9,1% і, станом на 1 грудня 2024 р., становили \$39,9 млрд.

Хоча цей показник вважається задовільним (покривається 4,5 місяці імпорту), однак ризики втрат резервів залишаються значними. Так, упродовж тижня з 23 до 27 грудня Національний банк для підтримки курсу гривні продав на міжбанку \$1,625 млрд. Як [засвідчують дані НБУ](#), це найбільший показник від початку повномасштабного вторгнення росії у лютому 2022 р. Загалом, [із початку поточного року](#) Нацбанк купив на ринку всього \$126 млн, а продав із резервів — \$34,57 млрд. Це суттєво більше, ніж за 2022 р. (\$26,38 млрд) та 2023 р. (\$28,83 млрд).

Втім, зауважимо, восени-взимку 2024 р. міжнародна допомога Україні стала більш стійкою та прогнозованою, що є важливим чинником макроекономічної стійкості. Навіть наприкінці грудня (незважаючи на різдвяні канікули у більшості країн та міжнародних інститутів) заплановані транші продовжували надходити. Так, [Україна отримала близько \\$1,1 млрд від МВФ](#) в рамках програми Extended Fund Facility (EFF).

Наголосимо, за час функціонування програми EFF, Україна успішно пройшла вже шість переглядів, що дозволило залучити близько \$9,8 млрд з передбачених програмою \$15,6 млрд.

Серед позитивних особливостей, які проявились у 2024 р., слід вказати на ситуацію із державним боргом, який (хоча загалом зростає) залишається цілком контрольованим, насамперед завдяки дружньому ставленню головних кредиторів.

Державний та гарантований державою [борг України](#) станом на початок грудня 2024 р. становив 6,64 трлн грн, або \$159,74 млрд. Водночас: зовнішній борг — 4,77 трлн грн (71,79% загальної суми), або \$114,68 млрд, а внутрішній борг — 1,87 трлн грн (28,21%), або \$45,07 млрд. У структурі внутрішніх та зовнішніх запозичень державний зовнішній борг сягає 4,56 трлн грн (68,59% загальної суми), або \$109,57 млрд, тоді як державний внутрішній борг складає 1,81 трлн грн (27,21%), або \$43,47 млрд.

Протягом листопада 2024 р. загальний обсяг державного та гарантованого державою боргу зріс у гривневому еквіваленті на 231,12 млрд грн, а у доларовому еквіваленті – на \$4,37 млрд. Це сталося внаслідок збільшення довгострокового пільгового фінансування від міжнародних партнерів, зокрема від ЄС у межах фінансового інструменту Ukraine Facility.

Втім, державний та гарантований державою борг України стає дешевшим та більш довгостроковим. Доречно нагадати, що у вересні Україна оголосила про успішне завершення операції з реструктуризації боргу та проведення розрахунків за 13 серіями державних єврооблігацій та гарантованих державою єврооблігацій, випущених «Укравтодором». За результатами цієї угоди, державний та гарантований державою борг України скорочено майже на \$9 млрд.

Поряд з цим реальний бізнес не може почуватись впевнено.

З одного боку (позитивного), як йдеться в останньому випуску Звіту НБУ про фінансову стабільність НБУ, Індекс фінансового стресу (ІФС) із вересня 2024 р. помітно знизився, передусім через значне зниження субіндексу державних цінних паперів. Насамперед цьому сприяла реструктуризація зовнішнього державного боргу наприкінці літа та відповідне зменшення дохідності суверенних єврооблігацій. А також валютні ризики не демонструють тенденцій до зменшення.

Зауважимо, ІФС відображає виключно поточний стан справ у фінансовому секторі та не вказує на майбутні ризики в короткостроковій чи довгостроковій перспективі.

З іншого боку (негативного) – як свідчать результати опитування «Опендатабот», 27% українських ФОПів планують закрити бізнес найближчим часом (всього опитано 32 тис. підприємців). Понад половина із тих, хто планує закриття (62%), ухвалили рішення закритися через підвищення податків. Ще 19% підприємців припиняють роботу через проблеми в бізнесі.

Як інформує «Опендатабот», із моменту підписання закону про введення військового збору для малого та середнього бізнесу, на один новий ФОП припадає два закритих, а у відповідний період минулого року – на чотири нових ФОПів припадав лише один, що закривався.

Також суперечливим є стан кредитування. Згідно із тим же Звітом, чистий гривневий кредитний портфель бізнесу збільшився за рік на понад 20%, населення – на понад 30%. Однак, вказані позитивні зміни мають оцінюватись дуже обережно. Так, приблизно 14% корпоративних кредитів в Україні припадає на позичальників із незадовільними іншими системними індикаторами – великим борговим навантаженням, збитками та падінням виторгу. У частині кредитування домогосподарств, незважаючи на номінальне зростання обсягу кредитів, їх рівень залишається досить низьким відносно ВВП та доходів і депозитів населення, що, з одного боку, свідчить про слабку готовність банків до розширення ринку кредитування, з іншого – вказує на значний простір для нарощення банківського портфеля.

Як ми вказували, дедалі актуальнішим стає пошук інструментів, які дозволять стимулювати реальний сектор на вільних територіях, незважаючи на продовження війни.

IV. ЕНЕРГЕТИКА

БАЛАНС

У грудні відбулися дві комбіновані атаки на українську енергосистему, під час яких було збільшено **кількість** використаних проти неї засобів ураження — до 1 300 ракет і майже 1 000 ударних БПЛА. Якщо 13 грудня основними цілями крилатих ракет повітряного й морського базування були високовольтні підстанції, що забезпечують функціонування міждержавних перетинів, то 25 грудня ворог знову вдарив по енергоблоках і машинним залам теплових і гідроелектростанцій, передусім на Лівобережній Україні.

Негативні наслідки першої з атак вдалося мінімізувати завдяки вдалим діям Сил оборони та наявності на об'єктах передачі й розподілу електроенергії захисту другого рівня. Проте під час другої атаки, нестача систем типу Hawk, NASAMS, IRIS-T призвела до виведення з ладу декількох об'єктів на ТЕС і ГЕС, які, через їхню велику площу, неможливо захистити інженерними спорудами. Саме тому Президент **підкреслив**, що без передачі Україні щонайменше 19 систем протиповітряної оборони, вона може втратити додатково ще 4-5 ГВт установленої потужності.

Завдана російськими ударами шкода була б у разі більшою, якби не **вжиття** заходів із прикриття об'єктів паливно-енергетичного комплексу, а також **наявність** на об'єктах передачі й розподілу електроенергії захисту другого рівня.

Через значні пошкодження енергетичної інфраструктури, впродовж більшої частини грудня, в Об'єднаній енергетичній системі спостерігався небаланс обсягом до 2 ГВт потужності. Графіки погодинних вимкнень (для домогосподарств) і графіки обмеження потужності (для промисловості) діяли впродовж 1-16, 23, 25-28 грудня, переважно в ранкові, денні й вечірні години. Додатково, для подолання наслідків негоди 13, 17 і 18 грудня, в окремих регіонах запроваджувалися аварійні вимкнення. Попри це, живлення об'єктів критичної інфраструктури, а також підприємств, що імпортують чи генерують не менше 60% споживаної електроенергії, не обмежувалося, а тривалість вимкнень для домогосподарств, зазвичай, не перевищувала чотирьох годин на добу.

Відносно швидкого скорочення тривалості обмежень вдалося досягти, з одного боку, через підвищення температури повітря, яке зменшило енергоспоживання, з іншого боку — завдяки відпрацьованим діям диспетчерських і ремонтних бригад та наявності запасів найбільш вразливого обладнання.

У грудні базову потужність Об'єднаної енергосистеми України забезпечували дев'ять блоків АЕС, що в окремі дні місяця генерували до 7,8 ГВт енергії. Джерелом маневрової потужності були до 10 енергоблоків ТЕС і ТЕЦ, а також ГЕС і ГАЕС, які спільно виробляли близько 5,2 ГВт електроенергії. Генерація на підприємствах ПрАТ «Укргідроенерго» скоротилася, й після атаки 25 грудня не перевищувала 0,6 ГВт. Водночас кращі, аніж у листопаді, погодні умови, збільшили ефективність роботи СЕС і ВЕС. Внаслідок цього, потужність генерації на станціях, що використовують відновлювані джерела, зросла до 1,0-1,2 ГВт.

Загалом, обсяги генерації в Україні становили 12-14 ГВт щогодини (у 2021 р. — до 19 ГВт). На АЕС припадало 58-60% генерації, станції на ТЕС — 13-17%, ТЕЦ — до 14%, ГЕС — 7-9%, ВДЕ — до 6%. Утім, після атаки 25 грудня, внаслідок пошкодження обладнання ТЕС і ГЕС, їх внесок у загальний баланс відчутно скоротився. Водночас як і раніше, пропускна спроможність міждержавних перетинів використовувалася менше, аніж на половину (16 грудня — 21,2 ГВт/год).

Нестачі природного газу не спостерігалось. Його споживання в грудні, завдяки зростанню кількості генерувальних установок та увімкненню систем централізованого опалення, виявилось на 5% більшим, порівняно з аналогічним періодом минулого року, хоч і на 12% меншим, порівняно з груднем 2021 р.

Газотранспортна система України функціонувала в нормальному режимі. Попри російські атаки, номінації замовників послуг зберігання й бронювання потужності виконувалися повним обсягом.

Оскільки закачування газу в українські підземні сховища в листопаді-грудні не здійснювалося, нинішній рівень **запасів** у них є

нижчим, аніж минулого року, на 26%, і меншим, аніж у 2015-2018 рр., на чверть. Утім, з огляду на денний відбір зі сховищ 50-60 млн куб. м газу, наявних у них 4,8 млрд куб. м (за виключенням 4,7 млрд куб. м газу «довготривалого зберігання» та 0,1 млрд куб. м, що належить нерезидентам), з урахуванням добового видобутку на рівні 50 млн куб. м, цілком достатньо для проходження опалювального сезону за середньої температури січня не нижче -5° і відсутності масованих російських атак на газову інфраструктуру.

Щоб застрахуватися від можливих проблем, ДТЕК [провела](#) тестову закупівлю 0,1 млрд куб. м скрапленого природного газу американського походження на грецькому LNG-терміналі Ревітусса. Водночас НКРЕКП [дозволила](#) АТ «Укртрансгаз», із метою «запобігання негативним наслідкам», використати додаткові тарифні кошти 2023 р. розміром 2,4 млрд грн (без ПДВ) на закупівлю газу, що імпортуватиметься в Україну.

Запасів вугілля на складах ТЕС і ТЕЦ цілком достатньо для проходження опалювального сезону (3,2 млн т), проте енергетики не можуть скористатися ними повною мірою внаслідок пошкоджень, завданих вугільним ТЕС і ТЕЦ.

Внутрішній попит на нафтопродукти скоротився до річного мінімуму, проте залишається на достатньо високому, порівняно з попередніми роками, рівні, завдяки активному використанню резервних джерел живлення й великій кількості автомобільних перевезень. Попри це, нестачі нафтопродуктів не спостерігалось та не прогнозується.

ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

У Кабінеті Міністрів України [назвали](#) гарантування енергетичної безпеки одним із десяти пріоритетів діяльності уряду на 2025 р. Водночас двома ключовими завданнями визначено «відновлення та захист енергооб'єктів».

В Уряді продовжуватимуть «розвиток розподіленої генерації та розбудову інфраструктури, щоб була можливість імпортувати більше електроенергії з Європи». Особлива увага приділятиметься реалізації «нової моделі» роботи української газотранспортної системи, яка з 1 січня 2025 р. працює без транзиту російського газу, та розв'язку концепції «Україна – газовий сейф Європи».

У грудні було вжито низку заходів, спрямованих на розв'язання проблем, наявних у паливно-енергетичному комплексі. Зокрема, Кабінет Міністрів України, реалізуючи [закон](#) про мінімальні запаси нафти й нафтопродуктів, який уведено в дію 24 грудня 2024 р., [зобов'язав](#) учасників ринку створити запаси обсягом 3% загальної кількості нафти й нафтопродуктів, введених ними в обіг у 2024 р. Чверть їх ринкової вартості може бути забезпечена банківськими гарантіями. До половини запасів дозволено зберігати на території держав-членів ЄС, які межують з Україною. Фіксовану ціну електроенергії було [поширено](#) на «побутових споживачів, які проживають у багатоквартирних будинках, що не газифіковані, та в яких відсутні або не функціонують системи централізованого тепlopостачання, або системи автономного тепlopостачання, а також ті, які використовують будь-які види енергоносіїв, крім електроенергії». ПрАТ «Укргідроенерго» [надано](#) право розпочинати роботи з відновлення зруйнованих або пошкоджених об'єктів до затвердження проектною документацією, без отримання містобудівних умов, права на виконання будівельних робіт, погодження в Держводагентстві та Держгеонадрах.

Своєю чергою, Міненерго [уніфікувало](#) графіки погодинних вимкнень побутових споживачів за регіонами, днем і часом доби, розділивши на дві підчерги кожну з шести черг, визначивши граничні тривалості знеструмлення й заживлення абонентів, а також [посилило](#) контроль над дотриманням графіків обмеження потужності (ГОП) та аварійних вимкнень (ГАВ), надавши право операторам систем передачі й розподілу самостійно застосовувати графіки, якщо суб'єкти господарювання ігноруватимуть відповідні команди.

НКРЕКП установило на 2025 р. [тарифи](#) ТОВ «Оператор ГТС України» на послуги транспортування природного газу; «зелені» [тарифи](#) на електроенергію, вироблену суб'єктами господарювання на об'єктах електроенергетики, що використовують альтернативні джерела енергії; а також тарифи на послуги НЕК «Укренерго» з [передачі](#) електроенергії та диспетчерського (оперативно-технологічного) [управління](#).

Підбиваючи підсумки, Міненерго [виокремило](#) п'ять «ключових», на його думку, результатів 2024 р.:

1. «Міжнародна підтримка». Згадано [залучення](#) до Фонду підтримки української

енергетики «понад €1 млрд внесків від партнерів» і передачу 36 державами гуманітарної допомоги Україні. Водночас міністерство не пояснило, чому з 486 когенераційних установок і 296 блочно-модульних котелень, наданих Україні на безоплатній основі, до початку 2025 р. **запущено** лише половину. Щобільше — було ухвалено рішення про вилучення й передачу іншим територіальним громадам малі енергетичні установки, які впродовж тривалого часу не приєднували до мереж.

До категорії «Міжнародна підтримка» Міненерго додало й «моніторинг критично важливих об'єктів», здійснюваний експертами МАГАТЕ. Проте доцільність останнього є сумнівною, оскільки моніторингові звіти, в яких відображено реальний стан енергооб'єктів, є відкритими для представників рф у цій організації.

2. «Розвиток розподіленої генерації». У цьому пункті Міненерго згадало **затверджені** в липні «Стратегію розвитку розподіленої генерації на період до 2035 р.» та «План заходів з її реалізації на 2024–2026 рр.», в яких встановлено три пріоритети гарантування безпеки постачання електроенергії споживачам у коротко- й середньостроковій перспективі — відновлення пошкоджених генерувальних потужностей з одночасним посиленням протиповітряного прикриття; забезпечення об'єктів критичної інфраструктури резервними джерелами електропостачання; будівництво та введення в експлуатацію у стислі строки нових генерувальних потужностей — розподіленої генерації.

Ще одним продуктом «розвитку розподіленої генерації» названо запуск «фінансових програм для підвищення енергонезалежності споживачів». Серед останніх згадані й «Доступні кредити 5-7-9», хоча, як **підкреслив** у грудневому звіті Національний банк України, борг уряду перед банками з компенсації відсотків за це та інші «підвищення енергонезалежності споживачів» сягає 10 млрд грн.

Міненерго **відзначило** також введення в експлуатацію у 2024 р. 835 МВт «установок розподіленої газової генерації», підкресливши, що «до кінця осінньо-зимового періоду 2024–2025 рр.» очікує на приєднання ще «900 МВт об'єктів». Проте з 835 МВт уведеної потужності влада «запустила» лише 183 МВт, тоді як інше є результатом приватних

ініціатив і допомогою іноземних донорів. Та й приєднання в січні-березні 900 МВт додаткової потужності є сумнівним, оскільки АТ «Укрзалізниця», ПАТ «Укрнафта» та інші компанії лише укладають кредитні угоди про закупівлю генерувальних установок.

3. «Розвиток атомної енергетики». Міненерго вважає, що зміст цього результату полягає у підготовці атомних енергоблоків до зимового періоду та анонсуванню Україною та США «проектів зі створення малих модульних реакторів». Проте до якості й повноти міжсезонних ремонтів виникає все більше запитань, оскільки на повну потужність усі АЕС України працювали лічені дні грудня, а єдиним результатом співпраці з Holtec у створенні ММР є лише **план** побудови Центру прийняття рішень. Натомість Міненерго не висловило свого ставлення до будівельних робіт на енергоблоках 3 і 4 Хмельницької АЕС, розпочатих НАЕК «Енергоатом» ще до ухвалення **Законопроєкту** № 11146 від 3 квітня 2024 р.

4. «Енергетична реформа та євроінтеграція». Передусім, згадано **схвалення** Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 р., основними цілями якого є: скорочення викидів парникових газів на 65%, порівняно з 1990 р.; досягнення частки у 27% відновлюваних джерел енергії у загальному кінцевому енергоспоживанні; виконання вимоги з постачання не більше 30% кожного енергетичного ресурсу за одним маршрутом від одного постачальника; обмеження первинного й кінцевого споживання енергії обсягами 72,2 і 42,2 млрд т. н. е.

Міненерго прозвітувало також про збільшення «потужності імпорту електроенергії з ЄС до 2,1 ГВт» і «понад 1 000 днів» роботи Об'єднаної енергетичної системи України як частини ENTSO-E, хоча ці досягнення є виключним здобутком НЕК «Укренерго». Щобільше, унаслідок збереження штучних обмежень у вигляді граничних цін на ринку «на добу наперед», внутрішньодобовому й балансувальному ринках, збільшення максимальної пропускнуєї спроможності міждержавних перетинів до 2,1 ГВт майже не вплинуло на реальні обсяги імпорту.

Що ж до успішності «енергетичних реформ», то, коментуючи роботу Міненерго, голова профільного комітету Верховної Ради України **зазначив**: «Ми можемо десять законів прийняти, що у нас європейський ринок, європейські правила. А в реальності всі

бачать, що це – профанація, а не європейський ринок».

5. «Енергетична незалежність». У цьому пункті Міненерго змогло згадати лише «збільшення обсягів власного видобутку природного газу», до якого воно не має жодного відношення. Дійсно, за попередніми оцінками, у 2024 р. видобуток газу в Україні зросте до 18,1 млрд куб. м (+3%, порівняно з торішнім показником). Проте цей приріст забезпечить лише АТ «Укргазвидобування» (+5%), тоді як приватні компанії видобуток знову зменшать. Щобільше, останній усе ще менший, аніж обсяг споживання природного газу, який очікується в 2024 р. на рівні 20,5 млрд куб. м (+2%, порівняно з торішнім).

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Події грудня 2024 р. підтвердили правильність розробленого в жовтні сценарію, згідно з яким, успішність проходження осінньо-зимового періоду 2024-2025 рр. визначатимуть чотири основні чинники:

- ✓ спроможність Сил оборони України та учасників енергетичного ринку гарантувати активний (протиповітряний та протиракетний) та пасивний (інженерний) захист особливо вразливих об'єктів;
- ✓ здатність учасників енергетичного ринку (генерувальних компаній, імпортерів, активних споживачів) компенсувати небаланс між генерацією та споживанням, що виникатиме як наслідок російських атак та/чи за температури повітря нижче -5°C ;
- ✓ наявність в учасників енергетичного ринку (передусім, операторів систем передачі й розподілу) резерву найбільш вразливого обладнання, запасів витратних матеріалів, потрібної кількості фахових ремонтних бригад для швидкого відновлення роботи мереж і систем після чергових атак і негативних погодних явищ;
- ✓ рівень зношеності енергетичної інфраструктури та кількість уже проведених ремонтів, що збільшуватимуть тривалість повернення мереж і систем у проєктні режими.

Аналіз інформації з відкритих джерел дозволє зробити такі висновки:

1. Щільність протиракетної та протиповітряної оборони України у 2024 р. зросла, проте є недостатньою для захисту великих енергетичних об'єктів, зокрема ТЕС і ГЕС. Для їх надійного прикриття Україна має додатково отримати від партнерів щонайменше 19 систем типу Hawk, NASAMS або IRIS-T.

2. Установлений операторами систем передачі й розподілу інженерний захист другого рівня дозволяє ефективно захистити найбільш вразливе обладнання від ударних БПЛА й касетних бойових частин крилатих ракет повітряного й морського базування (і, як наслідок, вивільнити сили й засоби ППО і ПРО для прикриття інших інфраструктурних об'єктів). Проте доведена практикою дієвість такого захисту не стимулює інших учасників ринку до його встановлення та не впливає на темпи робіт, що організує Агентство відновлення.

3. У випадку зниження температури повітря до -10°C наявних в Україні резервів генерації, можливостей імпорту й передачі енергії може виявитися недостатньо для балансування системи, що спричинить нестачу 2-3 ГВт потужності та, як наслідок, повернення графіків обмеження споживання для промисловості й погодинних вимкнень для громадян у ранкові, денні й вечірні години.

4. Тривале (від двох тижнів) збереження температури повітря на рівні -10°C і, як наслідок, збільшення відбору газу зі сховищ із 50-60 до 100 млн куб. м на добу, може спричинити його ситуативний дефіцит і тимчасове зупинення газових енергоблоків ТЕС і ТЕЦ. До цього ж може призвести масована російська атака на газову інфраструктуру, як імовірна реакція на припинення транзиту. Тому актуальними вбачаються запобіжні закупівлі природного газу й резервного палива (мазуту).

5. Розбудова розподіленої генерації в Україні відбувається з відставанням від планів і здійснюється не силами держави, а завдяки іноземній допомозі, приватній ініціативі та діям територіальних громад. Фінансування державних програм із підвищення енергетичної автономності домогосподарств є недостатнім. Неспроможність влади в цій сфері приховують. Громадяни й суб'єкти господарювання отримують усе менше інформації з офіційних джерел, що посилює їхню недовіру до органів влади, яку підживлює російська пропаганда.

ПОЗИЦІЇ ГРОМАДЯН З АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ¹

ЯКІ ПОЧУТТЯ ВИНИКАЮТЬ У ВАС, КОЛИ ВИ ДУМАЄТЕ ПРО СВОЄ МАЙБУТНЄ?*			
% опитаних			
	Серпень 2022	Грудень 2023	Грудень 2024
Надія	55,7	55,1	54,6
Тривога	36,2	39,6	45,2
Оптимізм	37,9	27,9	29,4
Страх	15,6	15,4	26,2
Розгубленість	19,1	19,0	25,6
Упевненість	17,0	15,7	18,6
Безвихідь	8,9	8,3	14,5
Інтерес	10,7	9,6	14,3
Песимізм	4,5	4,7	10,1
Радість	4,6	3,6	3,7
Байдужість	1,3	1,9	3,6
Задоволеність	2,1	2,0	2,9
Інше	0,8	0,5	1,2
Важко відповісти	2,3	2,4	3,5

* Респондентам пропонувалося обрати декілька варіантів відповідей.

¹ Результати соціологічного опитування, що проводилося Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова у період з 29 листопада по 14 грудня 2024 р.

Опитування методом «face-to-face» проводилося у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій обл. та м. Києві (у Запорізькій, Донецькій, Миколаївській, Харківській, Херсонській обл. – лише на тих територіях, що контролюються урядом України, та на яких не ведуться бойові дії).

Опитування проводилося за стратифікованою багатоступеневою вибіркою із застосуванням випадкового відбору на перших етапах формування вибірки та квотного методу відбору респондентів на заключному етапі (коли здійснювався відбір респондентів за статево-віковими квотами). Структура вибіркової сукупності відтворює демографічну структуру дорослого населення територій, на яких проводилося опитування, станом на початок 2022 р. (за віком, статтю, типом поселення).

Опитано 1 518 респонденти віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,6%. Разом з тим, додаткові систематичні відхилення вибірки можуть бути зумовлені наслідками російської агресії, зокрема, вимушеною евакуацією мільйонів громадян.

ЯКИЙ ВАРІАНТ ГАРАНТУВАННЯ БЕЗПЕКИ БУВ БИ НАЙКРАЩИЙ ДЛЯ УКРАЇНИ?	
% опитаних	
Вступ до НАТО	55,1
Нейтральний статус, забезпечений міжнародними гарантіями для суверенітету України	11,8
Угоди про стратегічну оборонну співпрацю з кількома країнами-членами НАТО	9,0
Ставка виключно на власні сили та оборонну промисловість, але без міжнародних гарантій	3,3
Офіційне проголошення «позаблокового статусу», обмеження власних оборонних спроможностей, без міжнародних гарантій	3,0
Інше	3,2
Важко відповісти	14,6

ЯКІ З НАСТУПНИХ ЗАХОДІВ УНЕМОЖЛИВЛЯТЬ ПОВТОРНУ ВІЙСЬКОВУ АГРЕСІЮ З БОКУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ?*	
% опитаних	
Вступ України до НАТО	60,0
Відновлення ядерного статусу	39,3
Постачання Україні зброї та техніки з боку країн-партнерів (США, країн-членів ЄС, Великої Британії)	26,6
Розміщення на території України військових з країн-партнерів (США, країн-членів ЄС, Великої Британії)	26,3
Можливість України вражати воєнні об'єкти на території російської федерації	23,9
Надання Україні статусу Основного союзника США поза НАТО	12,3
Створення демілітаризованої зони на лінії зіткнення із залученням американських військових	9,4
Створення демілітаризованої зони на лінії зіткнення із залученням військових із країн ЄС	8,3
Створення демілітаризованої зони на лінії зіткнення із залученням контингенту ООН	7,0
Жодне з переліченого	5,7
Важко відповісти	9,7

* Респондентам пропонувалося обрати декілька варіантів відповідей.

**ОБЕРІТЬ З НИЖЧЕ ПЕРЕЛІЧЕНИХ ТІ УМОВИ,
ЗА ЯКИХ Є ПРИЙНЯТНИМ ПОЧАТОК МИРНИХ ПЕРЕГОВОРІВ З РОСІЄЮ: ***
% респондентів, які вважають, що росія повинна виконати певні умови,
аби Україна погодилася на початок мирних переговорів

Припинення росією обстрілів українських територій, які наразі не є окупованими, та на яких не ведуться бойові дії	53,8
Виведення росією військ з усієї території України в міжнародно визнаних кордонах	46,5
Виведення росією військ із територій, окупованих після 24 лютого 2022 р. (окремі райони Донецької та Луганської обл., а також Крим лишаються окупованими)	34,9
Виведення росією військ із території Запорізької АЕС	30,8
Тимчасове припинення вогню російськими військами	27,1
Виведення росією військ із території України в міжнародно визнаних кордонах, за виключенням Криму	15,9
Жодне з переліченого	1,4
Важко відповісти	2,7

* Респондентам пропонувалося обрати декілька варіантів відповідей.

Над номером працювали:

Колектив авторів: Ю. Якименко (керівник проєкту), А. Биченко, О. Мельник, М. Міщенко, М. Пашков, О. Пищуліна, В. Омельченко, Г. Рябцев, П. Стецюк, М. Сунгуровський, В. Юрчишин.

Редакційно-видавничий відділ: З. Міщенья, О. Перевозник, Т. Овсяник.

Наша адреса:

01032, м. Київ, бул. Тараса Шевченка, 33Б, 7-й поверх

Телефон: (38 044) 201-11-98

Факс: (38 044) 201-11-99

e-mail: info@razumkov.org.ua

Вебсторінка: www.razumkov.org.ua

